

Monumentnummer*: 532496

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 7 oktober 2016
Kadaster deel/nr: 69096/4

*Monumentnaam***

Sluiswachterswoning

Complexnummer

532492

Complexnaam

Waterwerken Kromme Rijn

*Woonplaats**

Wijk bij Duurstede

*Gemeente**

Wijk bij Duurstede

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Singel

*Nr**

51

*Toev.**

*Postcode**

3961 CH

*Woonplaats**

Wijk bij Duurstede

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Wijk bij Duurstede

*Sectie**

A

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

728

*Rijksmonumentomschrijving***

Sluiswachterswoning (Wijk bij Duurstede).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

De SLUISWACHTERSWONING (Wijk bij Duurstede) is een tussen de inlaatsluis / inundatieduiker en de schotbalkkering aan de oostzijde van de kwelkom gelegen militaire dienstwoning, die tevens een civiele bestemming kende. Het pand dateert in eerste aanleg uit de tijd waarin ook de overige werken aan de Kromme Rijn zijn uitgevoerd, dus van 1866-1871. Een deel van de latere wijzigingen van het pand, met name de aanbouw aan de achterzijde en de verhoging, vond plaats in 1936, dus toen het nog een rol vervulde binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In de toegepaste architectuur van dergelijke woningen bestond geen uniformiteit; het gebruikte bouw materiaal varieerde, maar bestaat gewoonlijk uit baksteen of hout, terwijl ook het aantal bouwlagen verschilde.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Ook voor wat betreft de locatie van een wachterswoning zijn geen duidelijke standaarden en de lokale omstandigheden zullen hierbij een grote rol hebben gespeeld. Opmerkelijk is dat de woning te Wijk bij Duurstede afwijkt van de uit ongeveer dezelfde tijd daterende exemplaren in Cothen en bij Werkhoven. De woning aan de noordoostzijde van de inlaat te Wijk bij Duurstede ligt op een min of meer driehoekig erf tussen de beide grote waterwerken. De grootste lengte en de daknok van het in hoofdvorm redelijk herkenbare pand strekken zich uit van west naar oost. Het van meerdere posities goed waarneembare pand is in relatief recente tijd gewijzigd door verhoging van de gevels en oplichten van het dak, door de constructie van aanbouwen en van voorzieningen als rolluiken en zonnepanelen. De noordelijke of hoofdgevel (aan de Singel; schoon metselwerk) en de westgevel (aan de kanaalzijde; gecementeerd en wit gesausd) zijn in essentie vrij goed bewaard, hoewel geen van de gevelopeningen authentiek is ingevuld. De beide andere gevels - ook i.v.m. aanbouw en integratie annex bouwwerkje - en ook het zuidelijk dakvlak, met de in 2012 of 2013 geplaatste zonnepanelen, zijn veel minder goed bewaard. Aan de achterzijde (zuid) uitbouwen onder twee afzonderlijke, respectievelijk aan het zadeldakvlak geschakelde en tegen een geveldeel rustende lessenaarsdaken. De zuidelijke gevel bevat diverse ramen en sluit aan de oostzijde aan op een eerder bestaand schuurtje, dat wordt gedekt door een met rode pannen gedekt zadeldak. Het interieur is niet bezocht.

Omschrijving

SLUISWACHERSWONING (Wijk bij Duurstede), laag gelegen aan de oostzijde van de kwelkom / ontvangkom, iets ten zuiden van de Singel. De woning is gebouwd op rechthoekige plattegrond (ca. 10 x 8 m) en wordt gedekt door een met moderne, gesmoorde (holle) pannen gedekt, zadeldak met de daknok oost-west gericht. De woning is gebouwd op een ca. 50 cm hoge geschilderde plint, telt anderhalve bouwlaag. De geheel in grauwe baksteen opgetrokken woning kent - behoudens in de noordelijke langsgewel - wit gesausde cementlagen op de gevels. De noordelijke gevel (hoofdgevel) bezit een centrale, getoogde toegangsopening waarin een latere, maar in stijl gekozen deur onder een dichtgezet bovenlicht. Ter weerszijden hiervan, symmetrisch geplaatst een rechthoekige vensteropening onder gestrekte boog. Halfhoog in de gevel enkele rozetankers; tevens goot in kroonlijst. In de westelijke (rechter) kopse gevel twee grote vensters en rechts hiervan één kleinere en ook op de verhoogde zolderverdieping twee kleinere. In oostelijke gevel op de begane grond rechts een groot venster en links een klein; één venster op de verdieping. Ook beide kopse gevels voorzien van een of meer rozetankers.

Waardering

De SLUISWACHERSWONING (Wijk bij Duurstede) aan de oostzijde van de werken voor de waterinlaat vanuit de Neder-Rijn in de Kromme Rijn is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel dat in oorsprong dateert van rond 1870, namelijk een militaire en civiele dienstwoning.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder met de werken voor de waterinlaat.

* Het onderdeel is ondanks wijzigingen redelijk representatief omdat het een voorbeeld is van een bij een waterwerk ingerichte militaire en civiele dienstwoning.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en diverse bouwkundige details, alsmede verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie